AD AVDIENDAM

d. III. Sept.

ORATIONEM INAVGVRALEM

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE PRORECTOREM MAGNIFICVM,

ILLVSTRISSIMOS COMITES,

PROFESSORES OMNIVM ORDINVM EXCELLENTISSIMOS, CELEBERRIMOS,

GENEROSISSIMOS NOBILISSIMOSQVE ACADEMIAE CIVES,

HOSPITES, BONARVM LITTERARVM FAVTORES ET CVLTORES,

EA QVA PAR EST OBSERVANTIA ET HVMANITATE INVITAT,

ATQVE PAVCA DE

ENDORENSI PRAESTIGIATRICE

PRAEFATVR

ANDREAS GEORG WAEHNER

P. P. E.

GOTTINGAE.

APVD ABRAM. VANDENHOECK, ACADEMIAE TYPOGRAPHVM.

18

58709/8

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

Praeiudicia quantum ſint faſcinum, Saulis, primi Iſraëlitarum regis, qui à flagitioſa femina ſibi ſceleſtiſſime illudi patiebatur, facinore edocemur. (*a*) Populi, cui ex tot Moſis ceterorumque vatum monitis perſuaſiſſimum eſſe & poterat & debebat, non niſi vanitatem eſſe idololatriam & artes magicas, rex erat. Ipſum regem hoc probe intellexiſſe, ex eo efficiatur, quod pythones & hariolos ex regno ſuo ſolicite exterminauerat. Non tamen philoſophicam eius cognitionem fuiſſe, ſed mere hiſtoricam, quae praeiudiciis tempeſtiue reſiſtere non poteſt, quippe à quibus ipſa vt opaca vmbra à denſiſſimis differt tenebris, hoc ſuo facto, cuius modo mentionem fecimus, prodidit. Ita enim quorundam comparata ſunt praeiudicia, vt non niſi in dubiis cauſis caſibusque ancipitibus perſpiciantur. Quas felix riſerat magicas artes, ad eas, à Philiſtaeis preſſus, & oraculis diuinis deſtitutus, anxius confugit, à femella turpiſſime ludificandus.

Non

(*a*) 1. Sam. XXVIII.

Non miramur, ex plebe Chriſtiana multos reperiri, qui ſpectris fatidicisque artibus neſcio quid tribuant. Sunt hae papatus inter nos reliquiae. Quid enim ſuperſtitione facilius imbecillos & aniles animos occupet? Hoc vero miramur, fuiſſe in viris, qui eruditionis laude claruerunt, non paucos, qui his rebus, ne pro meris haberentur ludibriis, id quod ſtatuere periculoſum exiſtimabant, ex hac Saulis hiſtoria praeſidium quaeri poſſe exiſtimarent. Id iam agemus, vt paucis oſtendamus, ad ſacras litteras hac in cauſa fruſtra prouocari. Si enim, quae de Endori pythoniſſa tradita nobis ſunt, probe perpendantur; feminam illam aſtutam quidem malitioſamque fuiſſe, nullum vero ei vel cum daemonibus, vel ſpectris, vel mortuorum animabus, quod habere videri volebat, commercium fuiſſe, intelligemus.

Non iam noſtri eſt inſtituti prolixe diſquirere, quo tempore, quoque loco haec ſint geſta; non, quid *obb* (אוב) ſit, cuius ope femina iſta res tam admirandas praeſtare poſſe videri volebat. Paucis monuiſſe ſufficiat, veniſſe Saulem ad praeſtigiatricem paulo ante quam in proelio contra Palaeſtinos maritimos caderet. Habitaſſe eam (*b*) *Endori*; (עין דור); quod limitaneum Iſſacharitidis & Manaſſitidis oppidum fuit. *Obb* (אוב) nobis *Apollo* eſt: Femina igitur (*c*) *baalath Obb*, (בעלת אוב), *pythoniſſa*. Quibus praecognitis, ad rem.

Cum

b) v. 7.
(c) v. 7.

Cum Saul ad aſtutam hanc feminam, conſultum quid factu ſibi opus ſit, & quisnam belli exitus futurus, acceſſiſſet; illa, ignorare ſe quocum loqueretur, ſimulabat. Ex multis enim veroſimile fit, regis perſonam ei vel incognitam non fuiſſe, vel ſaltem ex comitibus eam ſatis mature didiciſſe, hunc regem eſſe; licet ſe id ſcire vſque ad id temporis momentum, quo reſponſum edendum erat, ſtudio diſſimularet; quo facilius regis animum faſcinaret. Sua enim intererat, vt rex crederet, ſe ab apparente ſpectro id didiciſſe. Neque dubitamus, quin in principio ſtrenue quoque negauerit, ſe eiusmodi feminam eſſe; donec, ſeria regis voluntate cognita, confiteretur tandem; neque tamen magis regis deſiderio ſe gratificari velle ſimularet, iusiurandum de non vindicando & maius praeſtigiarum praemium aſtuta extortura. Non quidem ſingulas haſce circumſtantias exprimit ſcriptor ſacer; ponit tamen eas, ex quibus ceterae facile intelliguntur. Temere fingere non decet interpretem. Colligere autem ex iis, quae ſuccincte à ſcriptoribus exponuntur, cetera, quae tam prolixe deſcribi non potuerunt, hoc vero quam maxime eum decet. Animo praeſens facto ſit interpres oportet. Noſſe debet ſcribentis, dicentium, agentium, perſonas, animum, mores, ſcopum, intentionem, conſilia; ſi recte de rebus iudicare velit. Sed illuc reuertimur, vnde digreſſi eramus.

Secura iam de non timenda poena praeſtigiatrix, diuinationis praemio accepto, in conclaue aliquod

regem deducit; ipſa ſeorſim it, ita tamen, vt colloquentis cum rege vox exaudiri, ille vero artes eius cernere non poſſet. Ibi Samuelem ex terra prodeuntem ſe videre exclamat; Quem tamen ipſa non magis quam rex videbat. Vocem Samuelis imitata, vehementiſſime in regis impietatem inuecta, eum belli exitum futurum praenunciat, quem futurum, ſi pauca excipias, quae vtrum euentu comprobarentur necne parum curabat improba, quilibet prudens facile praeuidere poterat. Ita deceptus miſer rex audiuit, non quae volebat, ſed quae debebat, praeſentiſſimam imprudentiae ſuae, quod à mortuis auxilium expectaret, poenam daturus.

Non in eodem, quo regem, ſed diuerſo conclaui, mulierem fuiſſe, ſcriptor ſacer expreſſis verbis monet; ſcribens, eam, finitis praeſtigiis, ad regem ingreſſam, penitus perturbatum illum inueniſſe. (*d*) Ergo, cum oraculum ederetur, in eo conclaui, in quo rex erat, non fuit. Accedit, quod rex nihil eorum, quae facta eſſe mentiebatur femina, oculis ſuis viderat. Cum enim illa exclamare inciperet; tum rex: (*e*) *Quid vides?* Cumque illa, ſe daemonem videre, diceret; rex, (*f*) *quaenam eius ſpecies eſſet*, ſciſcitabatur. Quid interrogatu opus fuiſſet, ſi vidiſſet? Quidni vero vidiſſet, qui coecus non erat, ſi in eodem conclaui fuiſſet rex, in quo

(*d*) v. 21.
(*e*) v. 13.
(*f*) v. 14.

quo apparitio fiebat? An forte perſuaſit regi, illum id videre non poſſe, quod ipſa videret? Fingi hoc poterat; niſi ſcriptor ſacer eam apud regem fuiſſe negaret.

Quid vero ad nos, vtrum rex quoque viderit apparentem Samuelem, an ſola mulier? Apparuit ſane, ſi haec eum vidit. Et ſic immota ſtat de ſpectris, & quod ſpiritus adiurari poſſint, theſis. At vero nimiae credulitatis merito accuſatur, qui tali aniculae, lucro inhianti, fidem temere habeat. Saul nihil vidit; Nec ipſa quicquam vidit. Eaque cauſa erat, ob quam in diuerſo conclaui manere iubebatur rex, in quo audire quidem poterat, quid in altero illo, in quo anus erat, diceretur; non autem videre, quid ageretur. Ita ſane ſuſcipiendum negotium erat, vt oculis, quibus bene videbat, coecutiret rex; ſi dolus ex ſententia ſuccedere deberet. Praemonendus erat rex, ne accedere auderet; niſi in praeſentiſſimum vitae periculum incurrere vellet. Qui hodienum nebulonum iſtorum mos eſt, vt remoueant eos, quorum de corio luditur, qui impie ſuperſtitioſorum inimicos abſentes in ſacco ſe plagis afficere ſauciosque reddere poſſe gloriantur. Annon vero hac ratione facillimum erat, vt regi perſuaderet aſtuta anus, ſe Samuelem videre? Cuius, qualis in viuis fuerat, habitum interroganti depingebat. Annon nomine Samuelis, vocis eius ſonum mentita, dicere ipſi poterat, quicquid lubebat? Non opus erat, vt alium pro ſe ſubſtitueret, verba ad regem facturum; id quod non-

nulli

nulli volunt: Quae ſi ipſa plures ſimul perſonas agere non didiciſſet, pythoniſſae nomen non meruiſſet. Quodſi quis tamen malit, doli ſocium habuerit. Nam ſic quoque, quod volumus, habemus.

Quomodo ſuperſedere poſſumus diſputationibus, produxeritne anus, adiurationibus ſuis, ipſum Samuelis animum, qui corpore veſtitus, videndum ſe, deo permittente, praebuerit; an a daemone, qui futura regi praedixerit, effictum fuerit phantasma. Corruente vtraque ſententia, dubia quoque ſimul euaneſcunt, quae contra eas afferri ſolent. Fraus erat aniculae, non vera viſio. In qua detegenda, iuſtiſſimo diuino iudicio, talpa coecior erat rex; quem, ſeueriſſimi diuini interdicti oblitum, Pythonis opem implorare, mortuosque conſulere, non pudebat. Quae iuſtiſſima quoque omnium eorum poena eſt, qui Saulem hac in re imitantur. Quorum fortaſſe nulli hodie eſſent futuri, ſi Saulem ludificatum, & ſe peſſime ab improbis ludificari, non ignorarent.

At auderetne anicula tam acriter regem obiurgare? Poteratne verba, quae Samuelis mentem tam exacte exprimerent, proferre improba? Annon veroſimilius ſit, eam, ſi ipſa locuta fuiſſet, vana ſpe regem lactaturam fuiſſe? Quidni vero auſa fuerit, quae regi perſuaſerat, non ſe, ſed Samuelem, loqui? Neque difficile illi erat, inuectiuas repetere, quibus Samuelem in regem vſum eſſe vni-

vniuerſo populo innotuerat. Spem victoriae cur regi facere nollet, plures vna ſuberant rationes. Implacabili eam odio proſequutam fuiſſe regem, qui omnes pythoniſſas & hariolos regno ſuo eiecerat, non eſt cur dubitemus. In eo iam ſtatu res regis poſitae erant, vt contemnere eum inciperet; quem à Palaeſtinis maritimis premi nouerat; & breui, niſi honeſtae morti turpem fugam praeferre vellet, cum copiis ſuis interiturum praeuidebat. Praeſentem vindictam, propter acceptam à rege fidem, non timebat. Futurae, ſi praeter ſpem atque opinionem ſaluus rex euaderet, fuga ſe anteuertere poſſe confidebat. Minus denique apte Samuelis perſonam egiſſet, ſi Samuelis tantummodo vocem, non orationis argumentum, quale à viuo ſaepius audiuerat rex, imitari voluiſſet, ſed diuerſa reſpondere. Animo igitur obſequuta, in quem ſummo inflammata odio quiduis ſibi iam licere exiſtimabat, acerbiſſima regi in faciem eloqui, omni reuerentia abiecta, non dubitabat; oraculo triſtiſſimo perterritura, & ante caedem enectura.

Valeant haec de inuectiuis. De futurorum autem praedictionibus quid fiet? At vero quaenam hae erant? Exercitum Iſraëliticum per Palaeſtinos maritimos fuſum iri, ipſumque regem in acie occubiturum. Quis vero noſtrum, ſi praeſentes fuiſſemus, regi hoc veroſimiliter praedicere non potuiſſet? Quantae hoſtium copiae fuerint, quam tenuis ſuus apparatus, Saulis timor, qui imperterritus alias hoſtibus obuiam ire conſueuerat, teſta-

tur. De morte regis an vera praeciſe praediceret, parum ſolicita erat audaciſſima anus. Artibus ſuis magicis detectis, Endori ſibi in poſterum non tutam fore ſedem praeuidebat; ſiue Saul viueret, ſiue in acie caderet. Imo vel magis ſucceſſor, quam Saul, erat timendus. Cur igitur anxiam eam haberet, vtrum vera an falſa Sauli, quem ſe dein nunquam, quomodocunque res caderet, viſuram confidebat, reſponderet? Largiamur autem, de fuga non cogitaſſe aniculam. Quid reſponderi poterat Sauli reuertenti, & editi falſi oraculi eam arguenti? Riſura eum profecto erat; Cui non poterat non in promptu eſſe, non ſe, ſed Samuelem reſpondiſſe. Tua culpa eſt, dictura erat, quod veriora non audiuiſti, qui Samuelem euocare iuſſiſti. Illumne, ab expeditione contra Amalekitas ex voto ſuo non ſuſcepta, inimiciſſimo ſemper in te animo fuiſſe meminiſti? Fuerunt odii huius fructus, vt Dauidem contra te ſollicitaret; ciuibusque, ſi non palam, ſane clam, coniurationis contra te autor eſſet; voluntatem diuinam praetendendo, qui in locum tuum, regno exuendi, Dauidem ſufficere decreuiſſet. Sperare ſane non poteras, Samuelem ab inferis euocatum Samueli viuo eſſe contradicturum. Tandemne intelligas, Samuelem non verum vatem, ſed ſeductorem, fuiſſe? Si alium produci iuſſiſſes, auditurus fuiſſes veriora. Haec & ſimilia ab ſagaci femina regi opponi poterant; Quibus ſi fidem haberet, non poterat non in peius ruere, vt diuina vaticinia pro falſis, & diabolica mendacia pro veris, reputaret.

Quid

Quid vero denique fiet de aperto ſacri ſcriptoris teſtimonio? Is ſane dicit: (*g*) *Vidit femina Samuelem.* Porro: (h) *Intellexit Saul, eum eſſe Samuelem.* Dein: (*i*) *Tum dixit Samuel Sauli*, Et iterum: (*k*) *Dixit Samuel.* Denique: (*l*) *Magnus Sauli per haec Samuelis verba incuſſus eſt terror.* Ab exegeſeos imperitis aliqua cum ſpecie haec nobis opponi poſſe non negamus. Salua autem res eſt. Dubia tanti non ſunt. Quis eſt, qui ignoret, eum ſcriptorum eſſe morem, vt res interdum non ex mente ſua, ſed eorum, de quibus ſermo eſt, narrent? Scriptor ſacer, breuitati ſtudens, cuius prae ceteris ſtudioſiſſimi ſunt Hebraei, rem, non qualis re vera fuerit, ſed qualem eam eſſe mendax femina credi voluerit, qualemque eſſe Saulis credulitas imponi ſibi paſſa ſit, exponit. Ad euitandas igitur ſuperfluas verborum ambages, vbi ſcribere debebat: *Mentita eſt femina, ſe videre Samuelem*; ſcribit: *Vidit femina Samuelem.* Quae cum interroganti regi eum Samuelis habitum, quo viuus vti conſueuerat, delineaſſet; ſubiungit: *Intellexit igitur Saul*, ex mendaci hac femellae deſcriptione, cui magis quam par erat credulus fidem haberet, *eum*, cui habitum pro lubitu affinxerat, *eſſe Samuelem.* Samuelem, dum viueret, ita veſtitum fuiſſe. Eadem ſtyli breuitate ſcriptor ſacer pergit: *Tum*

(*g*) v. 12.
(*h*) v. 14.
(*i*) v. 15.
(*k*) v. 16.
(*l*) v. 20.

Tum Samuel dixit Sauli; id eſt, audiuit Saul oraculum, quod ille ab euocato Samuele edi credebat; inſcius, vel ipſam anum, vel quemlibet ab ea ſubſtitutum, Samuelis & perſonam & vocem mentiri. *Perque* huius non veri, ſed ſuppoſititii Samuelis *verba regi terrorem incuſſum* ſcriptor ſacer teſtatur.

Conciſior autem dicendi ſcribendique ratio, quae Hebraeis natiua eſt, ſacro ſcriptori vitio verti non debet. Minime vero, cum de rei geſtae veritate non diſputet; ſed nudi hiſtorici perſonam ſuſtineat, qui ea, quae ex Saulis opinione vel comitum eius relatione apud fatidicam facta erant, exponit, Interpretis eſt, ex rerum circumſtantiis, ipſaque earum natura, de ſcriptoris verbis iudicium ferre, & quae vera eius mens ſit inueſtigare; niſi turpius ſua ipſius imprudentia, quam Saul praeſtigiatricis vanitate, decipi velit.

Non ſumus ex iis, qui omnes ſpectrorum apparitiones &, ſi quae ſunt, praeſtigias ſtrenue negant; licet nec nimis creduli narrantibus fidem facile habeamus. Experientia enim propria, quam neque vehementer optamus, deſtituti, melius nos facturos iudicamus, ſi hanc controuerſiam in dubio relinquamus. Oſtendiſſe nobis ſufficiat, ſpectrorum ſagarumque patronis parum nihilue praeſidii ab Endorenſi illa praeſtigiatrice ſperari poſſe. Saulis exemplo demonſtratum dedimus, quam ſe turpiter dent, qui credulitate, quam penitiori rerum perſpicientia, diiudicare res malunt. Specimen propo-

poſuimus, quid in legendis recteque intelligendis veterum cum ſacris tum profanis monumentis valeat philologia.

Meum erit, eodem tramite alacriter pergere, in praelectionibus cum publicis tum priuatis; cum SERENISSIMO POTENTISSIMOQVE PRINCIPI AC DOMINO,

GEORGIO II.

MAGNAE BRITANNIAE, FRANCIAE ET HIBERNIAE REGI, DEFENSORI FIDEI, BRVNSVICENSIVM ET LVNEBVRGENSIVM DVCI, S. R. I. ARCHITHESAVRARIO ET ELECTORI, DOMINO MEO LONGE CLEMENTISSIMO, pro cuius ſalute regnique incolumitate vota quilibet facimus ardentiſſima, viſum fuerit, in Academia ſua Georgia-Auguſta, Profeſſoris in Philoſophorum ordine Extraordinarii munus mihi clementiſſime demandare. In veſtra, ſuauiſſimi Commilitones, commoda omne id, quod in me poſitum erit, conuertere ſummo ſtudio enitar. Maxime vero ad recludenda ſacrorum veteris nouique foederis fontium penetralia fidum me & indefeſſum ducem habebitis.

Quod quomodo ſim facturus, craſtino die in ſolenni panegyri fuſius explicabo, publice demonſtraturus, *Litteraturam Orientis non minus noui quam veteris foederis ſacris libris intelligendis perneceſſariam eſſe.*

 Cum

Cum enim primus ſim ego, qui poſt inauguratam ſolenniter Academiam Profeſſorum Collegio adſcribor, placuit Patribus conſcriptis huius Academiae, vt, pro more in ceteris Academiis recepto, & a nobis in poſterum obſeruando, publica quadam ſolennitate hanc mihi decretam prouinciam occuparem.

Quam meam oratiunculam, craſtina luce, hora X. audita, in Auditorio magno Iuridico, declamandam vt beneuole auſcultare velitis, MAGNIFICE ACADEMIAE PRORECTOR, ILLVSTRISSIMI COMITES, PROFESSORES EXCELLENTISSIMI, CELEBERRIMI, GENEROSISSIMI NOBILISSIMIQVE COMMILITONES, & quos praeterea Gottinga habet BONARVM LITERARVM PATRONOS, FAVTORES ATQVE CVLTORES; panegyrimque hanc veſtra praeſentia condecorare ne grauemini, ea qua par eſt obſeruantia, quam poſſum humaniſſime, rogo quaeſoque. P. P. a. d. Aug. cIɔ Iɔ cc xxxvIII.